

नानाजी देशमुख कृषी संजावनी प्रकल्पांतर्गत सविस्तर प्रकल्प आराखडा मार्गदर्शक सुचना

राज्यामध्ये जागतिक बँक सहाय्यित नानाजी देशमुख कृषी संजीवनी प्रकल्प १५ जिल्ह्यांमधील ५१४२ गावांमध्ये राबविण्यात येत आहे. सदर निवडलेल्या गावांचे सुक्ष्मनियोजन करून तयार झालेल्या सविस्तर प्रकल्प अहवालांची (डीपीआर) तांत्रिक व प्रशासकिय दृष्ट्या छानणी उपविभागीय कृषि अधिकारी स्तरावरून होणे अभिप्रेत आहे. या अनुषंगाने सविस्तर प्रकल्प अहवाल बारकाईने तपासून जिल्हास्तरीय समितीची मंजूरी घेणेबाबत जा .क्र .-नादेकृसंप्र१०१७/ प्र. क्र. १३/ कृषि विद्या/८२/,दिनांक- २८/०३/२०१८ सविस्तर सुचना निर्गमित केलेल्या आहेत.

आपण गावाचा केलेला सुक्ष्मनियोजनाचा आराखडा हा त्या गावाचे भविष्य बदलू शकतो आणि भवितव्य उज्वल करू शकतो त्यादृष्टीने प्रकल्प अहवाल बनविणे आवश्यक आहे.तसेच प्रकल्प अहवाल तयार करताना आपण जागतिक बँकेच्या योजनेसाठी प्रकल्प अहवाल बनवित आहोत हे देखील लक्षात ठेवणे आवश्यक आहे.त्याप्रमाणे प्रकल्प अहवाल जागतिक बँकेसाठी सादर करण्याच्या दर्जाचा होणे आवश्यक आहे.

या कार्यालयास प्राप्त झालेल्या सविस्तर प्रकल्प आराखड्यामध्ये ब-याच त्रुटी दिसून आल्या आहेत, तरी यापुढे सविस्तर प्रकल्प आराखडा तयार करताना पुढील मार्गदर्शक सुचनांचा अवलंब करावा.

१. सविस्तर प्रकल्प आराखड्यामध्ये विहित केलेल्या सर्व प्रपत्रांचा समावेश करावा.
२. प्रकल्प आराखड्यामध्ये दिलेली स्थायी स्वरूपाच्या आकडेवारीचा स्रोत व वर्ष त्या त्या प्रपत्राच्या खाली नमुद करावे.
३. क्षेत्र धारणेनुसार व सामाजिक वर्गीकरणानुसार खातेदार संख्या काळजीपूर्वक नमुद करावी, कारण हेच अल्प व अत्यल्प भुधारक खातेदार, भुमिहीन मजुर किंवा स्त्री खातेदार आपले लाभार्थी आसणार आहेत.
४. प्रकल्प अहवालातील परस्पर संबंध असलेल्या प्रपत्रामधील आकडेवारीमध्ये विसंगती असणार नाही याची काळजी घ्यावी.
५. प्रकल्पात मंजूर नसलेल्या घटकांचा सविस्तर प्रकल्प आराखड्यामध्ये समावेश करू नये.
६. सविस्तर प्रकल्प आराखड्यामध्ये बाबनिहाय दर्शविण्यात आलेले अनुदान हे अंतीम नसून प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाने त्या त्या वर्षामध्ये निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनाप्रमाणे परिगणित करण्यात यावे.
७. सविस्तर प्रकल्प आराखड्यास मंजूरी प्राप्त झाल्यानंतर वर्षनिहाय उपलब्ध निधीच्या मर्यादेत कामांचा प्राधान्यक्रम निश्चित करून कामे हाती घेण्यात यावीत.
८. प्रस्तावित सविस्तर प्रकल्प आराखड्यास ग्राम कृषी संजीवनी समितीची मान्यता घेणे बंधनकारक आहे.तसेच ग्राम कृषी संजीवनी समितीच्या DPR मंजूरीच्या ठरावाची प्रत सोबत जोडण्यात यावी.
९. फळबाग लागवड या घटकासाठी राज्याच्या भाऊसाहेब फुंडकर फळबाग लागवड योजनेत संबंधित फळपीकास असलेले मापदंड उपयोगात आणावेत.
१०. सविस्तर प्रकल्प आराखड्याची तांत्रिक तपासणी केले बाबत उपविभागीय कृषी अधिकारी यांनी प्रमाणित केलेले असावे, तसे प्रमाणपत्र DPR सोबत जोडलेले असावे.
११. ग्राम कृषी संजीवनी समितीची स्थापना शासन निर्णय दि.७.११.२०१७ नुसार स्थापन झाली असल्याची खात्री उपविभागीय कृषी अधिकारी यांनी केलेली असावी, तसेच प्रकल्प आराखड्यासोबत ग्राम सभेचा ठराव जोडलेला असावा.
१२. गावाची पायाभुत माहिती देताना मुळ क्षेत्र, पिकाखालील क्षेत्र, उर्वरित दर्शविलेले क्षेत्र एकुण भौगोलिक क्षेत्राच्या मर्यादेत असल्याची खात्री करावी. खारपाण क्षेत्र असल्यास तसे नमुद करावे.

१३. प्रकल्प आराखडा सादर करताना वन क्षेत्रावर झालेली कामे देखील विचारात घेण्यात यावीत.
१४. लाभार्थींची निवड प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षा कडील मार्गदर्शक सुचनानुसार करावी. तसेच सविस्तर प्रकल्प आराखड्या सोबत वैयक्तिक लाभाच्या व इतर घटकांच्या मागणीच्या घटकनिहाय इच्छुक लाभार्थींच्या याद्या जोडाव्यात.
१५. सार्वजनिक क्षेत्रावरील मृद व जलसंधारण विषयक कामे ग्राम कृषी संजीवनी समितीमार्फत करण्यात यावीत.
१६. मृद व जलसंधारण विषयक कामे माथा ते पायथा या तत्वानुसार प्रस्तावित करण्यात यावीत व त्यानुसार अंमलबजावणी करण्यात यावी.
१७. प्रकल्प अहवालानुसार दर्शविलेली मृद व जलसंधारणाची कामे झाल्यानंतर रब्बी व उन्हाळी हंगामातील पिकांखालील क्षेत्र वाढणे अपेक्षित आहे, त्याप्रमाणे प्रकल्प अहवालातील भाग २ मधील प्रस्तावित पिकरचना सध्या असलेल्या पिकरचने पेक्षा जास्त क्षेत्रावर दाखविणे आहे त्याप्रमाणे नियोजन करावे.
१८. प्रस्तावित विहीर या घटकाची अंमलबजावणी करताना भुजल सर्वेक्षण यंत्रणेचे प्रमाणपत्र घेण्यात यावे.
१९. भुजल सर्वेक्षण यंत्रणेचे प्रमाणपत्रानुसार गावे अर्धशिषीत किंवा पुर्ण शोषीत असतील तर विहीर पुनर्भरण हा घटक प्रस्तावित करण्यात यावा.
२०. संरक्षित शेती या घटकांतर्गत लागवड साहित्यासाठी अनुदानाची तरतुद प्रस्तावित करणे आवश्यक आहे, त्याप्रमाणे संरक्षित शेती या घटकाच्या प्रमाणात तरतुद प्रस्तावित करावी.
२१. पॅक हाऊस, प्रतवारी व संकलन केंद्र, गोदाम, प्राथमिक प्रक्रिया केंद्र, पूर्व शीतकरण गृह, शीतगृह, रायपनींग चेंबर, कांदाचाळ, स्थायी व फिरते विक्री केंद्र, शेतमाल वाहतूकीकरिता वाहन/शीतवाहन, भाडे तत्वावर औजारे केंद्र, बियाणे प्रक्रिया उपकरणे १००० मे.टन क्षमते साठी, बियाणे सुकवणी यार्ड (१००० मे.टन क्षमतेसाठी) व बियाण्याची साठवण / गोदाम ७०० चौ.मी. (क्षमता १००० मे.टन) इत्यादी घटक वैयक्तिक लाभाचे घटक नसून या घटकांचा लाभ फक्त एफपीओ/एफपीसी/ एफआयजी/ एसएचजी यांनाच देण्यात यावा.
२२. ज्या घटकामध्ये देय अनुदानासहत्या घटकासाठी लागणारी पुर्ण रक्कम बँकेच्या कर्जाद्वारे तसेच स्वनिधीतुन उभारावयाची आहे, ती पुर्ण खर्च झाल्यानंतरच अर्थसहाय्याची रक्कम बँक कर्जाच्या परताव्याच्या स्वरुपात अदा करावयाची आहे. या बाबीचा विचार करुन संबंधीत घटकांची संख्या प्रस्तावित करण्यात यावी.
२३. कांदा चाळ व पॅक हाउस यांची प्रस्तावित संख्या कांदा पिकाखालील तसेच भाजीपाला व फळपिकाखालील क्षेत्राच्या प्रमाणातच प्रस्तावित करावी.
२४. सध्या उत्पादन होत असलेल्या पिकांचे मुल्यवर्धन होण्यासाठी प्राथमिक प्रक्रिया केंद्र उभारण्याच्या दृष्टीने घटकांचा प्रकल्प आराखड्यात समावेश करण्यात यावा.
२५. पाण्याचे अंदाज पत्रक हे प्रकल्पांतर्गत विकसित केलेल्या ऑप व्दारा माहिती भरुन तयार केलेले असावे. या संदर्भात शिल्लक अपधावापेक्षा अवास्तव प्रमाणात कामे प्रस्तावित करु नयेत.
२६. सविस्तर प्रकल्प आराखड्यातील भाग ४ मधील प्रपत्र क्रमांक २१ (गाव समुह विकास आराखडा सन २०१८-१९ ते २०२०-२१) चे खाली संबंधीत सक्षम कर्मचारी / अधिकारी यांची शिक्क्यासह स्वाक्षरी करुन सादर करावे.
२७. पाण्याच्या अंदाजपत्रकानुसार शिल्लक अपधावापैकी ३० टक्के अपधाव सोडून शिल्लक राहणा-या अपधावापेक्षा प्रस्तावित कामाचे टीसीएम जास्त नसल्याची खात्री उपविभागीय कृषी अधिकारी यांनी करावी.
२८. प्रस्तावातील मंजूर काम/बाबीची अंमलबजावणी करतांना ते काम/बाब तांत्रिक दृष्ट्या योग्य असल्याची खात्री करुनच अंमलबजावणी करावी.

२९. अस्तित्वातील मृद व जलसंधारण कामे तसेच प्रस्तावीत मृद व जलसंधारण कामे यांचे प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाने दिलेल्या रंगीत नकाशावर मॅपींग/मार्कींग करावे तसेच सदर कामांचे पाणीसाठा टीसीएम वस्तुस्थितीदर्शक नोंद केल्याची खात्री उपविभागीय कृषी अधिकारी यांनी करावी.
३०. प्रकल्प व्यवस्थापन कक्षाकडून ॲप विकसित झालेनंतर सर्व माहिती सदर ॲप मध्ये भरावयाची असल्याने त्यावेळी विसंगत माहिती भरली जाणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
३१. सविस्तर प्रकल्प आराखडे जिल्हास्तरीय समितीचे मान्यतेच्या इतिवृत्तासह सादर करण्यात यावेत.
३२. प्रकल्प आराखडा तयार करताना वेळोवेळी दिलेल्या सुचनांचे काटेकोरपणे पालन करून तांत्रिक, अर्थिक व प्रशासकिय दृष्ट्या योग्य असलेलेच बिनचुक सविस्तर प्रकल्प आराखडे सादर करण्यात यावेत.
- प्रकल्प आराखडा तपासण्याच्या दृष्टीने तपासणी सुची पुढील प्रमाणे आहे.

प्रकल्प अहवाल	
तपासणी सुचि	
गाव - , ता. - , उपविभाग - , जि.-	
गाव समुहात सामाविष्ट गावे :	
तपशील	अभिप्राय
भाग - १	
१) प्रस्तावना	
२) ग्राम कृषि संजिवनी समिती	
३) नकाशा	
४) अंमलबजावणी करणाऱ्या अधिकारी/कर्मचाऱ्याचा तपशील	
५) कृषि उद्योगासाठी प्रशिक्षण घेतलेल्या युवकांचा तपशील	
६) गावातील सध्या अस्तित्वात असलेले गटांचा व इतर संस्थांचा तपशील	
७) शेतीवर आधारीत व्यवसायांची माहिती	
८) सेंद्रिय निविष्टा उत्पादन तपशील	
९) गावाची कृषि विषयक पायाभूत माहिती	
गावाची लोकसंख्या	
सुक्ष्म पाणलोट संख्या	
अ) भूमि उपयोगिता वर्गीकरण	
१०) एकूण खातेदार संख्या व वर्गवारी	
अ) क्षेत्र धारणेनुसार एकूण खातेदार संख्या	
ब) सामाजिक वर्गीकरणानुसार खातेदार संख्या	
क) कौटुंबिक वर्गवारीनुसार उत्पन्न	
११) पर्जन्य विषयक माहिती	
मागील ५ वर्षांची सरासरी	
पर्जन्य मापकाचे गावापासूनचे अंतर	
मागील ५ वर्षांचे पर्जन्यमान	
१२) पिकनिहाय क्षेत्र (हेक्टर)	
१३) पायाभूत सर्वेक्षण	
१३.१. चारा गरज व उपलब्धता	
१३.२. गावातील भूजल स्थितीचा तपशील (पाणलोट निहाय)	
१३.३. सुक्ष्म नियोजन आराखड्यानुसार गावातील सरासरी भूजल पातळी (खोली मी. मध्ये)	
१३.४. पाण्याचा कार्यक्षम वापर	
१३.५. गावातील वृक्ष लागवड बदलाची स्थिती (फलोत्पादन सोडून)	
१३.६. शैक्षणिक तपशील	

भाग - २	
१४) पाण्याचा ताळेबंद	
भाग - १ शिल्लक अपधाव	
१) पिकाखालील क्षेत्र (हेक्टर)	
२) पेरणी क्षेत्राव्यतिरीक्त क्षेत्र (हेक्टर)	
३) अस्तित्वातील मृद व जलसंधारण कामे	
४) पिण्याच्या पाण्याची एकूण गरज	
५) गावातील सरासरी पर्जन्यमान व वरील १ ते ४ मधील माहितीच्या आधारे शिल्लक अपधाव व जमिनीतील उपलब्ध ओलावा (टी.सी.एम.)	
भाग - २ पाण्याच्या ताळेबंदानुसार शिल्लक अपधाव ,जमिनीतील ओलावा आणि भूजलाचे नियोजन	
१) शिल्लक अपधावाचे नियोजन प्रस्तावित	
मृद व जलसंधारण कामे	
I) क्षेत्र उपचार	
अ. वनक्षेत्र	
ब. इतर क्षेत्र	
II) ओघळीचे उपचार	
अ. वनक्षेत्र	
ब. इतर क्षेत्र	
III) पाणी साठवण संरचनांची निर्मिती	
IV) जुन्या जलसाठ्याचे पुनरुज्जीवन	
V) भूजल पुनर्भरण	
VI) मुलस्थानी जलसंधारण	
२) जमिनीतील ओलाव्याचे व भूजलाचे नियोजन	
प्रस्तावित पिकरचना (हेक्टर)	
१५) सिंचन सुविधा	
१५- अ) सिंचन स्रोतानुसार बागायती क्षेत्र	
१५- ब) सुक्ष्मसिंचनाखालील क्षेत्र	
१६) पशुधन व दुग्धसंकलन	
१६- अ) पशुधना बाबातचा तपशील	
१६- ब) दुग्धसंकलन तपशील	
१६- क) दरडोई दुधाची उपलब्धता	
१७) गावामध्ये असणाऱ्या कृषि यंत्रे व औजारांचा तपशील	

भाग - ३

१८) पाण्याच्या ताळेबंदानुसार प्रत्यक्ष अपधाव व प्रस्तावित बाबी	
I) क्षेत्र उपचार	
अ) वनक्षेत्र	
ब) इतर क्षेत्र	
II) ओघळीचे उपचार	
अ) वनक्षेत्र	
ब) इतर क्षेत्र	
III) पाणी साठवण संरचनांची निर्मिती	
IV). जुन्या जलसाठ्याचे पुनरुज्जीवन	
V). भूजल पुनर्भरण	
VI). मुलस्थानी जलसंधारण	
VII) खारपाण जमिनीवरील शेततळे	
१९) सुरु व मंजूर कामांव्यतिरीक्त प्रकल्पांतर्गत प्रस्तावित कामे (झोननिहाय)	
I) क्षेत्र उपचार	
अ) वनक्षेत्र	
ब) इतर क्षेत्र	
II) ओघळीचे उपचार	
अ) वनक्षेत्र	
ब) इतर क्षेत्र	
III) पाणी साठवण संरचनांची निर्मिती	
IV). जुन्या जलसाठ्याचे पुनरुज्जीवन	
V). भूजल पुनर्भरण	
VI). मुलस्थानी जलसंधारण	
VII) खारपाण जमिनीवरील शेततळे	
२०) सुरु व मंजूर कामांव्यतिरीक्त प्रकल्पांतर्गत प्रस्तावित कामांसाठी आवश्यक निधी	
I) क्षेत्र उपचार	
अ. वनक्षेत्र	
ब) इतर क्षेत्र	
II) ओघळीचे उपचार	
वनक्षेत्र	
ब) इतर क्षेत्र	
III) पाणी साठवण संरचनांची निर्मिती	
IV) जून्या जलसाठ्यांचे पुनरुज्जीवन	
V) भूजल पुनर्भरण	
VI) मुलस्थानी जलसंधारण	
VIII) खारपाण जमिनीवरील शेततळे	

भाग - ४

नानाजी देशमुख कृषि संजिवनी प्रकल्प

२१) गाव समुह विकास आराखडा (२०१७-१८ ते २०१८-१९)	
I) हवामान अनुकूल कृषि पद्धतीस प्रोत्साहन	
१) जमिनीमध्ये कर्बग्रहणाचे प्रमाण वाढविणे	
१.१. वाणिकी आधारीत शेती पद्धती	
१.२. फळबाग लागवड	
२) क्षारपड व चोपण जमितीचे व्यवस्थापन	
३) संरक्षित शेती	
४) एकात्मिक शेती पद्धती	
५) जमीन आरोग्य सुधारणे	
II) पाण्याच्या कार्यक्षम व शाश्वत पद्धतीने वापर	
१) क्षेत्र उपचार	
२) ओघळीचे उपचार	
३) पाणी साठवण संरचनांची निर्माती	
४) जून्या जलसाठ्यांचे पुनरुज्जीवन	
५) भूजल पूनर्भरण	
६) मुलस्थानी सिंचन	
७) सूक्ष्म सिंचन	
७.१) ठिबक	
७.२.) तूषार	
८) संरक्षित सिंचनाकरिता पाण्याची उपलब्धता	
III) काढणी पश्चात व्यवस्थापन व हवामान अनुकूल मुल्य साखळीचे बळकटीकरण	
१) पायाभूत सुविधा निर्माण करणे	
२) शेतमाल वाहतूकीसाठी शितवाहन	
३) भाडे तत्वावर कृषि अवजारे केंद्र सुविधा निर्मिती	
४) हवामान अनुकूल वाणांचे पायाभूत व प्रमाणित बियाणे तयार करणे	
५) बियाणे हब-पायाभूत सुविधांचा विकास करणे.	